

Istoria
primei noastre
scene
oglundită
în
MUZEUL
TEATRULUI
NAȚIONAL

Nu fără semnificație, aniversării celor 125 de ani de la zidirea primei noastre scene i se alătură, cu o modestie ce a intrat de mult în rosturile așezămintului, împlinirea a trei decenii și jumătate de când ființează Muzeul Teatrului Național. Decenii de rodnicie științifică... S-a amintit pe larg, de multe ori, importanța Muzcului, s-a omagiat devoțiunea realizatorului său, George Franga. Ne aplecăm, azi, privirile (a cita oară?) asupra vitrinelor cu neprețuite tezaur documentare, dorim să distingem dintr-un vast material privind întreaga istorie a teatrului românesc, istoria vie, în mărturie cu forță evocatoare, a Teatrului Național. Să parcurgem, așadar, acest compendiu de istorie teatrală numit Muzeul Teatrului Național.

Istoria Naționalului, potrivit Muzeului, tematicii sale, are rădăcini viguroase în mișcarea preromantică de la începutul veacului al XIX-lea. Epica iconografiei te introduce în istoria instituției prin poarta brașoveană a anului 1821, unde refugiați munteni, în frunte cu Dinicu Golescu, pun bazele unei societăți literare; prin poarta Goleștilor, a anului 1827, întâmpinați de același luminat patriot și dascăl al neamului, Eliade.

Atunci se înfiripă în cugete ideea teatrului național. Teatrul nației, teatrul limbii...

„Anul Filarmonicii”: 1833, Relieve prețioase, risipite cu dărnicie. „Statutele Societății Filarmonice”, tipărite de Eliade, rarissima „Gazetă a Teatrului Național” (1836), primul nostru periodic de teatru. Din repertoriul primilor noștri actori profesioniști, formați de Filarmonică, tipărituri uimitor de bine conservate. Traduceri din Molière, din 1834 și 1835, cu mențiunea istorică „în tipografia lui Eliade”.

Ambianța îl învăluie pe vizitator. Ctitorii, imortalizați în carbune de către fostul director al Naționalului, Stăncescu, străjuiesc începuturile: I. Vă-

cărescu, I. Cîmpineanu, C. Caragiale, Eufrosina Popescu. Scrutează veșnicia privirea spiritualizată a lui Eliade, în tâlnăcirea plastică a lui Paciurea. Și o vecinătate princiară: Barbu Știrbey (ulei de Irenne Dechilly), domn luminat, prin a cărui grijă s-a grăbit deschiderea visatului Național.

Se știe: prima generație de actori munteni profesioniști îl are în frunte pe Costache Caragiale, elevul „Filarmonicii”. Se știe: trupeii sale i-a fost dat să intre în istorie, în seara zilei de 31 decembrie 1852.

...Și, tot într-o seară de decembrie, a anului 1973, un alt actor de seamă — Radu Beligan — se afla în fruntea trupei ce trăia fericirea unică a inaugurării noului edificiu al Naționalului.

In acest arc de timp, Muzeul Teatrului Național urmează istoria poporului, cu jertfele, împlinirile, eroismul lui, pentru înțeleptă luare-aminte. La

CONTEMPORANEITATEA

1859 e întâiul moment de răsunet, pe scena încă tinără: Unirea. La 1877, alt moment crucial: Independența. Curceni au sfințit și scena Naționalului, defilind, abia sosiți de pe front, în piesa lui Ventura. Unirea cea mare, din 1918, a răsunat și ea în suferințele învăpăiate ale actorilor. Din 1944, cerul senin al patriei socialiste înobilează și Naționalul greu încercat prin distrugerea eroice a clădiri, dar neostenit în a sluji cauza culturii naționale. Aceste etape ale istoriei patriei — trăite, sărbătorite și perpetuate, în spirit, de către marea noastră scenă — sînt, firesc, etapele tematicii muzicale.

Citim afișul din 15 octombrie 1850, de la sala Bosell. Cu litere groase, să vadă bine și stăpînirea: TEATRU NAȚIONAL. Trupa Caragi de Wachmann. Așadar, prologul...

Vitrine monumentale joacă, ele însele, roluri însemnate. Generația eroică (C. Ca-

ragiale, Millo, Pascaly) și cele următoare (St. Vellescu, Grigore Manolescu, Nottara) impun arta teatrală românească.

Millo tronează într-un tablou comemorativ, înconjurat de personajele întrupate de el în repertoriul Alecsandri, Desigur, desigur, și... rochia Babei Hirca! Bardului de la Mircești i se expun manuscrisul dramei Ovidiu și... pipa.

Portrete și busturi... Pascaly, Wachmann (în ulei de epocă), Fany Tardini. Și, inedite, memoriile lui Ștefan Vellescu, marele profesor de teatru, Cernitul costum al lui Hamlet, în care Grigore Manolescu a jucat și în eroic turneu de la Viena (1891), e vecin cu semeța vitrină I. L. Caragiale. Ochele lui maestrului transmit ironia rece a privirilor. Costumul lui Ipingescu (Ștefan Iulian) veghează, reglementar, alături. Citim cu mare emoție un titlu de manuscris: Năpasta.

Și, cum putea fi mai sloecvent încheiată epoca, decît printr-o vitrină a volumelor de dramă istorice naționale, atît de mult jucate? În jurul năvalnicului Hasdeu, cu al său Răzvan-Vodă (1867), se rîduiesc autorii de dramă istorice: D. Bolintineanu, Depărățeanu, Baronzi, Ion N. Șoimescu, Iuliu Roșca...

Generațiile de actori de la începutul veacului... Mulți, elevi ai lui Nottara (împunător în fotografiu), de la care ne-a rămas hlamida lui Lear), și ai Aristizei Romanescu (în vitrina ei, grimele, dintr-o veche cutie, au expresivitatea penelului abandonat după lucru). Răspund, la un catalog al istoriei, C. Belcot (grime, fotografii dintr-o scurtă și trudită viață), Tina Barbu, Maria Giurgea (desăvirșite, în piese de salon), Maria Filotti (animatoare egalată doar de Lucia Sturdza Bulandra și de Marioara Voiculescu), Tony Bulandra (romanticul Karl-Heinz), vi-

gurosul Storin, intristatul Manolescu, distinsul Valentinianu, scepticul Iancovescu, hazosul Manu... Ca să nu mai vorbim de veteranul, printre ei, Iancu Petrescu, formidabilul Carabăș din Viforul sau mocanul din Domnul Notar de Goga...

Măștile groțești ale lui Ion Sava, pentru Macbeth-ul său de poimână, privesc cu ochi enigmatici o epocă de glorie ce trece pragul, într-o nouă zodie.

Epoacă în care vizitatorul iubitor de teatru a admirat personalități actorești din vremi de consolidare artistică, avind comun efortul de a crea „un stil” al Teatrului Național, un prestigiu instituțional. Ochiul iscoditor a mai remarcat, cu încântare, busturile și portretele aceluia care, chemați în fruntea instituției au vegheat la viața teatrului, nu numai administrativ, ci și creator, cultivând talente, întocmind repertorii, stimulând creația dramatică: directorii. În Muzeu îi întâlnim pe toți. Dar, cu osebire, să-i privim pe câțiva. Ion Ghica, părintele „fotoliului directoral”, om de solid prestigiu social și cultural, apărut la vreme de nevoie: I. L. Caragiale și A. Davila, monumente ale probității profesionale, educatori ai actorilor și inițiatori de reforme ale scenei, și azi în vigoare; Pompiliu Eliad, universitar meticolos, cu simțul valorilor autohtone și cu slăbiciune pentru marele repertoriu; Victor Eftimiu, cultivând la Național un spirit de respect pentru înaintașii teatrului, cel care a înzestrat teatrul cu statui și cu tablouri datorate unor mari maeștri... Nu-l putem rupe de această companie ilustră — deși,

cronologic, aparține timpului nostru — pe Zaharia Stancu, inimos și dirz, conducind cu înțelepciune Naționalul de după război, Naționalul Republicii noastre socialiste, stingind patimi și îndreptând speranțe, aducind la matca lor firească cele mai autentice valori actorești, risipite, în anii interbelici, pe scene particulare mai mult sau mai puțin efemere.

Un gong metalic, mușcat de suflul exploziei... Găsit printre ruinele fumeginde, în august 1944, când fiera fascistă, în perfidă dezlănțuire, a distrus podoaba teatrului românesc.

Tristețea pe care o provoacă se risipește repede: înainte, vizitatorul are panorama unei epoci de artă în marș. Naționalul anilor noștri valorifică moștenirea pilduitoare a trecutului, căutând, la rindu-i, noi deschișeri de artă profundă, originală.

Harta turneelor de răsunet, pe drumurile planetei, stă mărturie pentru o amplă recunoaștere internațională. Ce distanță, de la îndepărtatul (și izolatul) turneu al lui Gr. Manolescu, la Viena! Naționalul în Franța, în Italia, Naționalul în U.R.S.S., în Iugoslavia... Artiștii Poporului, galerie de onoare a primei scene, de la George Storin, George Calboreanu, Aura Buzescu și pînă la Radu Beligan.

Fără inhibiții, dramaturgi de seamă ai prezentului au pășit curajoși, în Muzeu, prin manuscrisele unor piese jucate, cu apreciable succes, la Teatrul Național: Mircea Ștefănescu — Căruța cu pațiate; Paul Anghel — Săptămîna patimilor; Mihnea

Ghcorghiu — Zodia taurului; Paul Everac — Un fluture pe lampă; Dan Tărchiță — Marele Soldat; Aurel Baranga — Adam și Eva... Vitrina noii dramaturgii originale este o mindrie a Muzeului.

Istorici și critici, susținători entuziaști ai teatrului românesc, sînt, prin operele expuse, în climatul firesc al tematicii: Ion Zamfirescu, Radu Popescu, Florin Tornea, Viorel Cosma, Valentin Silvestru, Dinu Săraru, Amza Săceanu.

Si, străjuind, în măreție, un trecut de înalte fapte, un prezent de glorie ce se nasc mereu, stindardele patriei și ale partidului încălzesc priviri și inimi, cum numai ele pot încălzi...

Mîndria patriotică e unicul sentiment trăit în fața sărbătorii secțiunii de Muzeu ce imortalizează, fotografic, momentul cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu inaugurează noul edificiu al Teatrului Național din București. Simbolica tăiere a panglicii dă vizitatorului certitudinea că istoria năvalnică a Naționalului e în plin mers, că arta teatrului românesc, arta Teatrului Național, se bucură, în România socialistă, de prețuirea care obligă la noi și noi izbinzi creatoare.

De la graba cărturarului Eliade de a pune sub teascurile tipografiei lui primele piese ale unui repertoriu național și pînă la gestul simbolic prin care președintele țării, semnînd în cartea de onoare a Naționalului, deschide gloriosului teatru o eră nouă, e un drum de nepieritoare dovezi că scena românească e, cu adevărat, națională.

Ionuț Niculescu